

1.

Екзаменаційна робота з арифметики учня Орловської школи (Молочна) Генріха Вільмса (15 років, Гальштадт). 1837. Державний архів Одеської області

Prüfungsaufgaben in Arithmetik des Schülers der Ohrloffers Vereinschule (Molotschnaja) Heinrich Willms (15 Jahre, Halbstadt). 1837. Staatliches Gebietsarchiv Odessa

Школа, яка давала елементарні знання, була у кожній колонії. Вони з'являлися майже відразу після поселення, але до появи шкільної будівлі розміщувалися у непристосованих приміщеннях. Відвідування школи було обов'язковим у період, вільний від польових робіт. Навчання письму, читанню (по катехізису), рахунку, засадам християнського вчення, церковному співу, а також етичне виховання, підготовка до конфірмації та миропомазання, у меннонітів – до хрещення, були основою викладання. Шкільною освітою відав Піклувальний Комітет, на місцях – священники, сільський приказ і церковна община, яка утримувала вчителів. Правила (1840) зобов'язували дітей обох статей, які досягли 7 років, щоденно відвідувати школу з жовтня по квітень. За пропущений день занять без поважної причини стягувався штраф 3 коп. сріблом у шкільну касу.

Із часом рівень викладання у школах уже не відповідав потребам колоній, що розвивалися. Для адміністрації і сільських шкіл потрібні були освічені вихідці з колоністського стану. У колонії Орлов на Молочній за участі Й. Корніса було утворене шкільне товариство (1818), по суті – перша школа для підготовки вчителів серед меннонітів. Учитель Т. Фот був запрошений з Пруссії (1822). Г. Геєзе (1829–1842), який його замінив, увів навчання російської мови. За рішенням Піклувального Комітету у Гальштадті відкрилося перше окружне училище (1835). Багато колоністів прагнули дати своїм дітям освіту, яка дозволила б їм реалізувати свої особисті і ділові наміри і по-за колоніями. Стали відкриватися приватні школи – у Штейнбаху (1838), Ейнлаге. В останній у 1830-ті рр. викладав учитель зі Швейцарії Д. Гаускнехт – прибічник ідей педагога Песталоцці. Приватне навчання часто включало викладання російської мови. На початку 1830-х рр. на Молочну за запрошенням переселилися кілька меннонітів, знайомих із нововведеннями шкільної реформи у Пруссії. Вони отримали посади вчителів і внесли передові методи викладання за розширеною програмою.

5.

Ernst Mittelsteiner (1864–[1957]), педагог, директор реального училища св. Павла в Одесі (1906–1915), автор праць і статей з педагогіки
Ernst Mittelsteiner (1864–[1957]), Pädagoge, Direktor der St. Pauli Realschule in Odessa (1906–1915), Autor von Lehrwerken und Beiträgen zur Pädagogik

6.

«Шкільний листок для німецьких колоністів у Росії». Щомісячний журнал для освіти і підготовки вчителів. Видавався у 1912–1913 рр. у Пришибі (Таврійська губ.). 1912

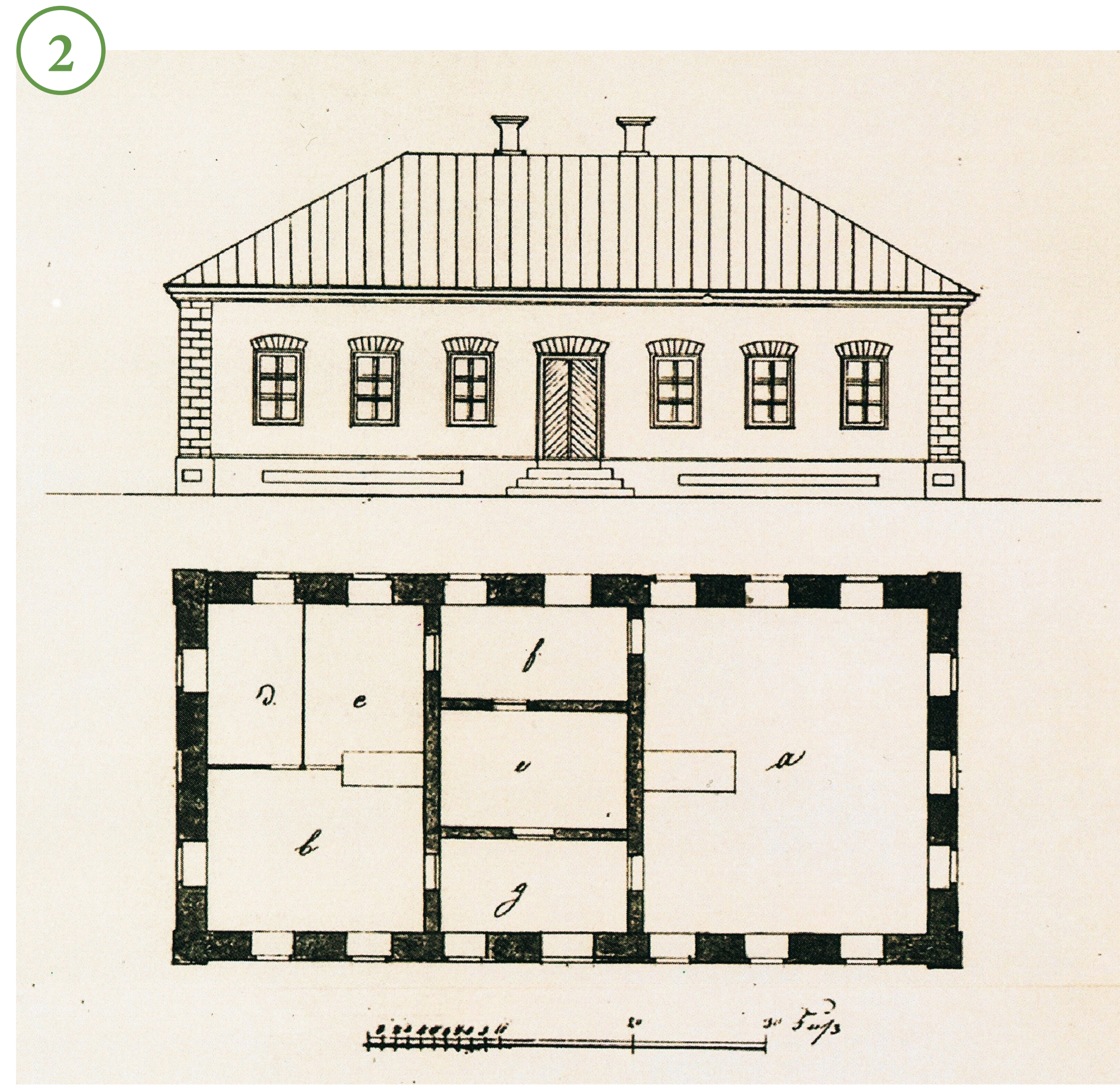
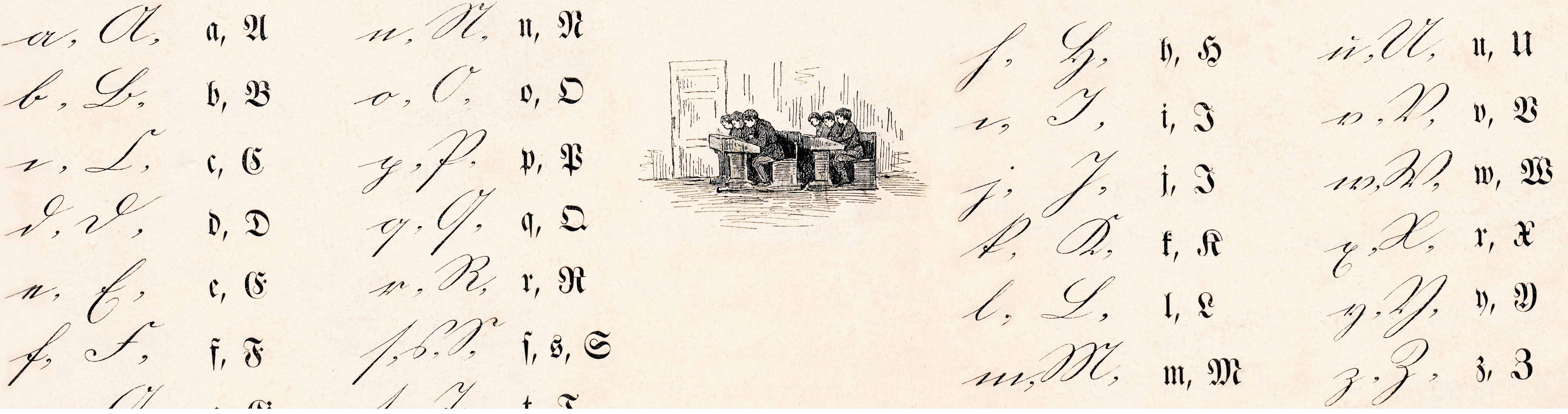
7.

Центральне училище у Гальштадті Таврійської губ. (побудоване у 1895 р.). Початок ХХ ст. Zentralschule in Halbstadt, Gouv. Taurauen (erbaut 1895). Anfang 20. Jh.

Колишня вчительська семінарія у Хортиці (побудована у 1913 р.). 2013 Ehemaliges Chortitzer Lehrerseminar (erbaut 1913). 2013

8.

2.

Проект однокласної школи в колонії Кальчинівка Катеринославської губ. (а – шкільна зала). 1859. Державний архів Одеської області
Bauzeichnung einer Ein-Klassen-Dorfschule in der Kolonie Kaltschinowka, Gouv. Jekaterinoslaw (a – Unterrichtssaal). 1859. Staatliches Gebietsarchiv Odessa

3.

Будівля школи в колишній колонії Анета (Волинь), тепер – початкова школа. 2011. М. Костюк
Schulgebäude in der ehemaligen Kolonie Anette (Wolhynien), gegenwärtig eine Grundschule. 2011. M. Kostjuk

Школи, які давали елементарні знання, були у кожній колонії. Вони з'являлися майже відразу після поселення, але до появи шкільної будівлі розміщувалися у непристосованих приміщеннях. Відвідування школи було обов'язковим у період, вільний від польових робіт. Навчання письму, читанню (по катехізису), рахунку, засадам християнського вчення, церковному співу, а також етичне виховання, підготовка до конфірмації та миропомазання, у меннонітів – до хрещення, були основою викладання. Шкільною освітою відав Піклувальний Комітет, на місцях – священники, сільський приказ і церковна община, яка утримувала вчителів. Правила (1840) зобов'язували дітей обох статей, які досягли 7 років, щоденно відвідувати школу з жовтня по квітень. За пропущений день занять без поважної причини стягувався штраф 3 коп. сріблом у шкільну касу.

Міт з часом відповідав потребам колоній, що розвивалися. Для адміністрації і сільських шкіл потрібні були освічені вихідці з колоністського стану. У колонії Орлов на Молочній за участі Й. Корніса було утворене шкільне товариство (1818), по суті – перша школа для підготовки вчителів серед меннонітів. Учитель Т. Фот був запрошений з Пруссії (1822). Г. Геєзе (1829–1842), який його замінив, увів навчання російської мови. За рішенням Піклувального Комітету у Гальштадті відкрилося перше окружне училище (1835). Багато колоністів прагнули дати своїм дітям освіту, яка дозволила б їм реалізувати свої особисті і ділові наміри і по-за колоніями. Стали відкриватися приватні школи – у Штейнбаху (1838), Ейнлаге. В останній у 1830-ті рр. викладав учитель зі Швейцарії Д. Гаускнехт – прибічник ідей педагога Песталоцці. Приватне навчання часто включало викладання російської мови. На початку 1830-х рр. на Молочну за запрошенням переселилися кілька меннонітів, знайомих із нововведеннями шкільної реформи у Пруссії. Вони отримали посади вчителів і внесли передові методи викладання за розширеною програмою.

4.

Учні школи в колонії Вейнау зі вчителями Г. Фосслером і Г. Мельманом. [1911]. Сімейний архів Бланк-Ценер (Німеччина)
Schüler der Dorfschule in der Kolonie Weinau mit den Lehrern G. Fößler und H. Möllmann. [1911]. Familienarchiv Blank-Zöhner (Deutschland)

Die Eröffnung von Zentralschulen in Chortitz (1842), Sarata (Bessarabien, 1844), Prischib (Molotschnaja, 1846) gehörte zu Maßnahmen der Verwaltung, welche seit 1839 bestrebt war den Russischunterricht in den Kolonien einzuführen. In deutscher und russischer Sprache unterrichtete junge Kolonisten wurden zu Schreibern für die Verwaltung und als Lehrer für die Dorfschulen ausgebildet. Sie mussten 10 Jahre lang als Lehrer in Schulen oder als Schreiber in Kolonien abarbeiten. 1881 funktionierten 11 Zentralschulen und mehr als 120 ihrer Absolventen unterrichteten in ehemaligen Kolonien.

Für die Schulen der Volksgruppen (Ukrainer, Belorussen, Deutsche u.a.) war die Bildungspolitik der Regierung in der 2. Hälfte des 19. Jh. eine autoritär-repressive. Als Ziele wurden die Russifizierung, die Verdrängung der Muttersprachen und nationalen Eigenart, sowie die Bekehrung zur Orthodoxie verfolgt. Ab 1866 führte das Fürsorgekomitee in allen Dorfschulen den obligatorischen Russischunterricht (1–2 Stunden täglich) ein. Mit der Übernahme der 357 Schulen in den ehemals deutschen Kolonien durch das Ministerium für Volksbildung (1881) wurde die Russifizierungstendenz verstärkt. Ab 1897 hatte der Unterricht aller Fächer, außer Deutsch und Religion, in russischer Sprache zu erfolgen. Nach der Revolution von 1905 wurde wieder Deutsch zur vorherrschenden Unterrichtssprache (1907). Auf Initiative von Geistlichen, Lehrern, Unternehmern u.a. wurden 62 lokale und regionale deutsche Bildungsvereine und mehrere Lehrervereine ins Leben gerufen, die sich um die Verbesserung der Schulbildung kümmerten. In den Städten hatten die lutherischen Schulen einen guten Ruf. Ein Großteil ihrer Schüler war anderer Konfession. Ein Teil der deutschen Kinder besuchte weiterführende Schulen (Realschulen, Gymnasien u.a.), darunter auch von Deutschen errichtete, in denen in russischer Sprache unterrichtet wurde. Das ermöglichte ihnen die Aufnahme an Universitäten und in den Staatsdienst. Nach Ausbruch des Ersten Weltkriegs wurde der Unterricht in allen Fächern außer Deutsch und Religion in den Schulen der ehemaligen deutschen Kolonien in russischer Sprache erteilt (24. Dezember 1914). Das landesweite Verbot des Unterrichts in deutscher Sprache folgte am 12. Juli 1916.

